

Trở Lại Guam 44 Năm Sau

Bùi Văn Phú

Khi biến cố 30/4/1975 xảy đến, với sự đầu hàng của chính quyền Việt Nam Cộng hòa, 130 nghìn người Việt được di tản bằng máy bay và tàu bè các loại ra khỏi Việt Nam. Trong số đó, 110 nghìn được đưa vào Guam qua "Chiến dịch Đời sống Mới" (Operation of New Life) của chính phủ Hoa Kỳ để làm thủ tục nhập cư trước khi được chuyển vào các trại tị nạn trong nội địa tại California, Arkansas, Florida và Pennsylvania chờ được bảo trợ định cư.

Đến cuối tháng 10/1975 thì người Việt tị nạn cuối cùng rời trại đi định cư ở nhiều tiểu bang, đông nhất là ở California, Washington, Texas, Virginia, Louisiana để từ đó hình thành những cộng đồng người Việt đầu tiên tại Hoa Kỳ.

Thời gian qua mau. Bốn mươi bốn năm sau mới có một phái đoàn người Việt trở lại Guam, đúng vào dịp 30/4 vừa qua, trong chuyến thăm tượng đài Lone Sailor vừa được dựng trên đảo. Hai năm trước dự án xây tượng đài này ra đời. Cô Phạm Thanh Nga, một người ủng hộ dự án từ những ngày đầu, trong một lần trả lời phỏng vấn hồi đầu năm 2018 cho biết Đại tá Hải quân Hoa Kỳ Nguyễn Từ Huấn là người có ý tưởng xây tượng đài Lone Sailor ở Guam để nhớ đến những thủy thủ đã giúp đỡ người tị nạn Việt hơn bốn mươi năm trước, trong đó có Đại tá Huấn đến Guam lúc ông mới 14 tuổi vào năm 1975. Đại tá Huấn, vừa chính thức được lên chức Phó Đề đốc Hải quân từ ngày 1/10/2019, là người con duy nhất sống sót trong biến cố Tết Mậu Thân khi một đặc công Việt Cộng giết cả gia đình ông gồm bố là Trung tá Thiết giáp Nguyễn Tuấn, mẹ, bà nội và 5 anh em.

Trong một dịp gặp CEO của U.S. Navy Memorial Foundation (www.navymemorial.org), Đại tá Huấn ngỡ ý muốn xây dựng tượng đài ở Guam và đề nghị của ông được chấp thuận. Từ đó đã có những

buổi gây quỹ xây dựng tượng đài. Đóng góp tiên khởi cho dự án có các mạnh thường quân như ông bà Roger Quan, bà Phạm Thanh Nga mỗi người 25 nghìn đôla. Nhiều hoạt động gây quỹ trong cộng đồng người Việt đã được tổ chức ở California với sự tham dự của cựu Phó Đề đốc Frank Thorp là CEO của U.S. Navy Memorial.

Cuối năm 2018 tượng Lone Sailor được dựng ở Guam, trong khuôn viên dinh thống đốc. Mới chỉ có bức tượng, còn toàn cảnh công viên sẽ được hoàn tất với phần đặt những băng ghế, những viên gạch ghi tên các mạnh thường quân đã đóng góp tài chính xây dựng tượng đài.

Cuối tháng 9 vừa qua Dân Sinh Media và cơ quan IRCC ở San Jose đã tổ chức chiếu phim tài liệu về chuyến đi Guam của phái

đoàn người Mỹ gốc Việt ra thăm tượng đài. Trên ba trăm người tham dự buổi chiếu phim xen kẽ với những tiết mục văn nghệ phụ diễn. Một số người đã từng sống ở Guam cũng đã lên kể lại trải nghiệm trong thời gian tạm trú trên đảo.

Phái đoàn người Việt đến Guam thăm tượng đài, được sự hướng dẫn của cựu Phó Đề đốc Frank Thorp, gồm mười người, đa số đi từ California. Có những người đã đến Guam năm 1975 như Phó Đề đốc Nguyễn Từ Huấn, cựu Thiếu tá Hải quân Vương Thế Tuấn, cựu Đại úy Hải quân HQ-1 Phạm Tiến Cường và vợ từ tiểu bang Rhode Island, ông Nguyễn Văn Sâm là cựu sinh viên Đại học Sài Gòn; và những người chưa từng ở Guam như bà Phạm Thanh Nga, bà Tuyết từ Texas, ông Lê Đình Bì là giám đốc Truyền hình VietToday, ông Phạm Phú Nam là giám đốc Dân Sinh Media và vợ cùng con trai.

Phỏng vấn ông Phạm Phú Nam, người làm phim tài liệu về chuyến đi, ông nói điều nhớ nhất là đoàn gặp được Thượng sĩ Hải quân tên Henry, ông đã từng làm việc giúp người tị nạn vào năm 1975. Ông Henry hỏi có ai mang số an sinh xã hội bắt đầu với 586, đó là ba con số đầu trong chuỗi số an sinh xã hội dành cho người tị nạn Việt Nam đến Guam năm 1975. Thượng sĩ Henry rất vui và phấn khởi khi gặp lại người Việt, nhất là những ai đã ở Guam. Tuy nhiên ông Nam có nhận xét là dù đã có đồng người Việt từng ở Guam nhưng chưa mấy người có dịp trở lại đây và cũng quên cảm ơn người dân Guam. Lý do, theo ông, có lẽ vì đường xa xa xôi. Từ California đi Hawaii trước, mất gần 5 tiếng đồng hồ, rồi từ Hawaii đến Guam thêm 7 tiếng nữa và giá vé không rẻ, đi vào tháng Tư mà 1700 đôla cho một vé đi và về.

Ông Nam nói:

- Đến được đây là cho mình cơ hội cảm ơn chính quyền và người dân Guam đã giúp đỡ người tị nạn vào năm 1975. Mình phải nhớ là ngày xưa đảo là lãnh địa tự trị, họ có quyền từ chối nhận mình. Chính phủ Hoa Kỳ cũng không làm gì được nếu họ không nhận. Chính người dân Guam đã cứu giúp dân mình.

Qua chuyến đi một tuần, phái đoàn người Việt đã được cựu Phó Đề đốc Frank Thorp đưa đi thăm những nơi từng là trại tị nạn, từ Tent City Orote Point, Asan Beach nay chỉ còn là bãi cỏ cho đến căn cứ không quân Andersen AFB vẫn còn hoạt động. Nhìn lại chuyến đi, ông Nam chia sẻ:

- Điều tôi học hỏi được là chính mình đã đến tận nơi để mình có cơ hội kể lại cho mọi người biết về lịch sử người tị nạn Việt Nam khởi đầu từ nơi đây. Người mình đói rách, dơ dáy và đã được những thủy thủ, những người lính Thủy quân Lục chiến Mỹ đón, nâng đỡ mà họ không có bất cứ hành động hay cử chỉ nào coi thường người mình.

Với ông Phạm Phú Nam và gia đình, đây là chuyến đi Guam lần đầu tiên.

Còn đối với cựu Thiếu tá Hải quân Vương Thế Tuấn, nguyên hạm trưởng đi di tản từ Côn Sơn vào ngày 30/4/1975 thì đây là chuyến trở về Guam lần thứ ba của ông. Gặp ông trong buổi chiếu phim, hỏi chuyện và được nghe ông kể:

- Năm 1970, lúc đó là trung úy hải quân, làm sĩ quan đệ tam, tôi đến Guam để được huấn luyện và nhận chiến hạm do Hải quân Hoa Kỳ bàn giao cho Hải quân Việt Nam Cộng hoà. Phái Việt Nam có Đề đốc Lâm Ngươn Tánh đại diện. Sau khi nhận chiến hạm về, tôi lập gia đình. Lúc đó cuộc đời tôi coi như thăng hoa nhất.

Cuối tháng Tư 1975 ông Tuấn là thiếu tá hạm trưởng của chiến hạm HQ-229 đang công tác ngoài khơi Côn Sơn. Không có vợ con ở bên, ông đã cho tàu quay về Sài Gòn nhưng nửa đường thấy thuyền bè đang kéo nhau đi hết nên ông theo đoàn chiến hạm Hải quân Việt Nam Cộng hoà đi Subic Bay, Philippines. Sau đó ông được đưa bằng thương thuyền do chính phủ Mỹ thuê bao, đến Guam ngày 13/5/1975. Không vợ con, nên ông xin hồi hương, như 1600 người đã trở về trên con tàu Việt Nam Thương Tín vào tháng 10/1975, được mệnh danh là "Con tàu định mệnh". Về đến Việt Nam, Thiếu tá Vương Thế Tuấn và mọi người trên tàu bị đưa vào trại học tập cải tạo. Sau 6 năm, ông được thả, rồi vượt biển đến Hồng Kông và được định cư tại Mỹ từ năm 1982.

Hỏi cảm nhận của ông trong những lần khác nhau đến Guam, ông Tuấn cho biết:

- Năm 1970 là trung úy, trẻ măng, đến Guam nhận lãnh chiến hạm thì thật là vui vẻ. Sau chuyến đi, về nhà làm đám cưới, binh nghiệp và cuộc đời đang nở hoa. Năm 1975 là thiếu tá hạm trưởng, vợ con thất lạc, tôi đến Guam với tâm trạng nào nùng. Lúc đó chưa có ý định trở về ngay, nhưng rồi người tị nạn dần dần được đưa vào Mỹ. Những người không vợ con cùng hoàn cảnh nằm chung lều với nhau, nhiều khi không muốn ra xếp hàng ăn nữa. Đến tháng 8, tháng 9 cũng không có tin vợ con đi lọt, tôi quyết định xin về. Hầu hết những người xin trở về là vì vợ con hay cha mẹ kẹt lại.

Trở về trên con tàu Việt Nam Thương Tín, cựu Thiếu tá Tuấn được thuyền trưởng là cựu Trung tá Hải quân Trần Đình Trụ phân công tác làm "chief navigator" cho con tàu. Khi hỏi quyết định quay về có là điều đáng tiếc, ông Tuấn nói với giọng đầy xúc động:

- Nhìn lại chuyến trở về và giờ được kết quả như vậy là điều tôi thích thú vô cùng. Vì đời mình đã trải nghiệm qua những lúc cao nhất và thấp nhất mà mình vượt qua được để trở lại đất nước này. Bởi vậy tôi yêu quý đất nước này hơn ai hết. Đến được Guam rồi, mình đòi về, quá rầy chương trình tị nạn của người ta. Chuyện mình muốn về là chuyện riêng tư mà làm họ đã tốn gần một triệu đô la để trang bị cho con tàu đầy đủ để đưa người trở về. Đó là tính nhân đạo của người Mỹ.

Được trở lại Guam lần nữa, được đứng trước tượng đài Lone Sailor bên bờ biển ông Tuấn có cảm nhận:

- Đó là chỗ đẹp nhất. Nó nằm trong khu complex của những toà nhà chính phủ, văn phòng thống đốc, phó thống đốc, tất cả các ban ngành đều nằm trong đó. Tượng đứng sát bên bãi biển Asan, nhìn ra biển. Đây là vị trí đắc địa nhất, phong thủy rất tốt. Đến nay có tất cả 16 tượng Lone Sailor đặt ở nhiều nơi trên nước Mỹ, nhưng đặt ở ngoài nội địa Mỹ thì tượng ở Guam là tượng dành để ghi nhớ làn sóng người Việt tị nạn đầu tiên. Ngay từ khi biết có dự án dựng tượng ở Guam, tôi nhất quyết là phải đi. Tôi sung sướng vô cùng vì tôi đã tìm lại dĩ vãng xưa. Kỳ này tôi đi với tâm trạng peaceful, bây giờ 75 tuổi rồi, được về lại nơi đó thì hạnh phúc lắm.

Tượng đài tại Guam do tổ chức U.S. Navy Memorial Foundation thực hiện và đã chính thức khánh thành vào tháng 12 năm 2018. Buổi lễ giới thiệu tượng đài Lone Sailor và kỷ niệm 44 năm người Việt tị nạn đến Guam được tổ chức vào đúng ngày 30/4/2019 ngay tại Dinh Thống đốc, với sự hiện diện của Thống đốc Đảo Guam Lourdes A. Leon Guerrero, các vị dân cử Guam, Phó Đề đốc Shoshana Chatfields là Tư lệnh Hải quân Hoa Kỳ ở Quần đảo Mariana, Phó Đề Đốc hoi hưu Frank Thorp, Đại tá Hải quân Hoa Kỳ Nguyễn Từ Huấn, nhiều quân nhân Hải quân và Không quân,

15 người Việt hiện là cư dân của đảo và 10 vị khách người Mỹ gốc Việt đến từ nhiều tiểu bang trong nội địa Hoa Kỳ.

Năm 1975 đã có hai nghìn người chọn Guam định cư, nay chỉ còn 200 sinh sống tại đây cùng với 160 nghìn cư dân hải đảo. Trong đó có bác sĩ Nguyễn Văn Hoà, nguyên Trung tá Y sĩ Không quân Hoa Kỳ cũng là người từng đến Guam 44 năm trước. Ông được quý mến vì luôn giúp đỡ người thiếu thốn. Tuy ít người Việt, ở đây cũng có hơn chục nhà hàng ăn Việt và mấy tiệm làm đẹp móng tay do người Việt làm chủ.